

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 31

BEOGRAD, 5 AVGUST 1939.

GODINA X

Sadržaj:

Oesterreichische Kreditanstalt — Wiener Bankverein, Wien

»Putnik« društvo za saobraćaj putnika i turizma u Kraljevini Jugoslaviji, Beograd

OESTERREICHISCHE KREDITANSTALT — WIENER BANKVEREIN, WIEN

U izveštajnu godinu spada prisajedinjenje Austrije Velikonemačkom Rajhu. Državni preuredaj obuhvatio je celu privrednu i socijalnu oblast; postojeće privredne organizacije priključene su onima Rajha, cela proizvodnja stavljena je u službu četvorogodišnjeg plana i socijalno zakonodavstvo Rajha prošireno je na područje Ostmarka. U bankarstvu je glavni cilj bio postizanje zdrave koncentracije. U vezi s tim je i Kreditanstalt preuzeo »Steiermärkische Escompte-Bank«, Grac, i još preostali posao »Oesterreichische-Industriekredit« A. G. Mišljenje je zvaničnih krugova da kreditne banke ne treba da uzmu dugoročna učešća u industriji. U interesu nemačkog naroda potrebno je, da se većina akcija pojedinih, naročito važnih, industrijskih preduzeća nalazi u rukama onih, koji su u stanju u okviru četvorogodišnjeg plana da unaprede proizvodnju i plasman dotičnih proizvoda. Tako je banka otstupila Akcionarskom društvu za rudarsku i topioničku industriju gvožđa »Hermann Göring« većinu akcija društava, koja se bave metalnom industrijom, a i akcije Prvog dunavskog parobrodskog društva. Bankarske veze sa tim društvima nisu prekinute, sa nekim od njih postignut je čak i veći obrt nego u prethodnoj godini. Koncern nafte Kreditanstalta preuređen je zbog likvidacije Société Continentale de Gestion (Gesco), Monaco. Gesco je do početka 1938 likvidirao najveći deo svoje aktive, tako da je preostalo samo učešće u koncernu nafte Fanto-Gallia. To učešće bilo je uneto u holandsko društvo U. V. Maatschapij voor Beheer van Effecten (M. B. C.), Amsterdam, čije su akcije imale Gesco i Kreditanstalt. U toku likvidacije imovina M. B. C. podeljena je između dva učesnika. Gesco je prodao svoj deo »Continentale Gesellschaft für Bank und Industrierwerke«, Basel. Svoje poverioce, sopstvenike 5% obveznica, Gesco isplaćuje sa 88% nominalne uz 5% kamate do konačne likvidacije.

Situacija je bila u 1938 kod pretežne većine privrednih grana vrlo povoljna. Najbrže pokazao se polet kod industrije građevinskog materijala i u samoj građevinskoj industriji. Električne hidrocentrale morale su iskorišćavati sve svoje izvore energije, da bi zadovoljile znatno veću potrebu. One su počele sa izgrađivanjem centrala. Vereingte Industrie Unternehmungen A. G. iz Berlina osnovao je »Alpen-Elektrowerke« A. G., koje će u okviru četvorogodišnjeg plana sprovesti program elektrifikacije. — U rudnicima radilo se punom parom; a i kapacitet topioničke industrije bio je potpuno iskorišćen. Metalna industrija radila je vrlo živo. Industrija mašina morala se prilagoditi promenjenim prilikama, da bi mogla da ispuni zadatke koji su joj postavljeni prisajedinjenjem Austrije Rajhu. Ova industriska grana postigla je znatne uspehe na stranim tržištima. Industrija električnih aparata bila je prinuđena da racionalizira proizvodnju, da bi se u pogledu proizvodnih troškova izjednačila sa vrlo razvijenom industrijom starog Rajha. Industrija gume vršila je postepen prelaz na

sintentične sirovine, u prvom redu na bunu. Ona je proširila svoje investicije. U prošloj godini obrt je bio u gumenim proizvodima znatno veći nego u prethodnim godinama. Posle Anšlusa za tekstilnu industriju počelo je vreme snažnog oživljenja, koje traje neprekidno. I ova industrijska grana vršila je prelaz na sintetičke sirovine, u naročito jakoj meri upotrebljava se celulozna vuna, čija primena raste iz meseca u mesec. — Keramička industrija bila je stavljena pred težak zadatak, da sa delimično već zastarelim mašinama zadovolji povećanu potrebu. Ova industrijska grana bila je prinuđena da proširi investicije i da ih obnovi, pošto u pogledu proizvodnih troškova ona je bila zaostala iza preduzeća te grane u starom Rajhu. — Industrija stakla bila je u bivšoj Austriji zaštićena visokom carinom. Cene stakla bile su pre Anšlusa više nego u Rajhu, pošto se iza carinske zaštite obrazovao kartel, koji je omogućio opstanak preduzeća sa zastarelim investicijama. Posle Anšlusa ta industrijska grana uživa i dalje zaštitu prema moćnijoj nemačkoj industriji, ali samo za izvesno vreme, koje je dovoljno za prelaz na savremenu proizvodnju i za sniženje sopstvenih troškova, koji su veći nego u starom Rajhu. Isto tako su činjeni napori u pravcu održavanja izvoza, koji su bili praćeni uspehom. Industrija hartije radila je pod nepovoljnim uslovima, pošto je snižena cena hartije dok je povećana cena drveta. Ali i ona je uspela da održi promet na nivou prethodne godine. Industrija šešira proizvodi najbolji kvalitet, koji se najvećim delom izvozi. Stoga je glavni zadatak bio održati izvoz, a prvenstveno onaj u severnu i zapadnu Evropu, koji je u najvećoj meri bio ugrožen. Drugi važan zadatak bila je racionalizacija proizvodnje za postizanje povoljnih proizvodnih troškova. Industrija obuće imala je znatno veći obrt nego u 1937 godini, zbog nestanka nezaposlenosti i porasta kupovne snage širokih masa. To je u velikoj meri olakšalo da se snizi cena. U toj akciji industrija je bila efikasno potpomognuta od trgovine obućom, koja je takođe bila korisnica porasta obrta. Šećerne fabrike zaključile su poslovnu godinu sa povoljnim rezultatom. Njihovo priključenje šećernoj privredi Rajha obavlja se bez smetnje. Industrija piva doživela je veliki polet, posle čitavog niza godina, stalnog pada potrošnje piva. Pojedina preduzeća uspela su, zahvaljujući tome, da postignu vrlo zadovoljavajući rezultat u 1938 g. Saobraćajna i transportna preduzeća mogla su znatno bolje da iskoriste svoj kapacitet nego u ranijim godinama. Hotelska i turistička industrija pokazala je napredak, naročito u banjskim, sportskim i turističkim mestima. Osiguravajuća preduzeća su, delom fuzioniranjem, a i naslonom na velika preduzeća u starom Rajhu uspela, da poboljšaju svoj položaj i da osiguraju rentabilan rad. Opšte oživljenje privrede prouzrokovalo je srazmerni porast posla. Novčani zavodi su znatno povećali svoj poslovni volumen, što dolazi do izražaja u znatno većim zbirovima bilansa. Kreditanstalt-Bankverein posvetio je naročitu pažnju tekućem bankarskom poslu. U tu svrhu stajala su banci

na raspoloženju znatna sredstva iz prodaje akcija. Osim toga je jedan veći deo bančnih dužnika vratio svoj dug, pošto su postali likvidniji zbog opšte povoljnije situacije na novčanom tržištu. Nove investicije u rudarstvu, izgradnja hidrocentrala, gradnja putova, proširenje industrijskih građevina i industrijskog inventara bili su glavni uzroci kreditne potrebe. I prelaz velikog dela preduzeća u druge ruke zbog eliminisanja Jevreja iz privrede, bio je povod tražnje kredita. Takvi zajmovi imali su opravdanje u novo stvorenoj situaciji, a u tu grupu spadaju i oni koji su odobreni za ponovo stavljanje u pogon preduzeća, kao i za izgradivanje malih fabrika. Znatniju ulogu u kreditnom poslu imali su i zajmovi na osnovu javnih porudžbina, kojima su se koristile, u glavnom, metalna i mašinska industrija i građevinarstvo. Finansiranje žetve i prodaje kao i lagerovanje žita iziskivali su znatnija sredstva. Trgovina drvom i vinom pružala je takođe mogućnosti kreditiranja.

Vlada Rajha pokazala je gotovost, da na osnovu zakona od 9 aprila 1938, preuzme garanciju za kredit zanatskim radnjama. Ovi krediti imaju za cilj da se zanatska privreda Austrije podigne na nivo one starog Rajha. Jedan deo tih zajmova daju banke, uz garanciju Rajha za slučaj ako bi zajam postao delimično nenaplativ. Veći deo tih kredita dao je jedan konzorcium pod vođstvom Austrijske kontrolne banke za trgovinu i industriju. I u tim kreditima, sa punom garancijom Rajha, učestvovao je i Kreditanstalt-Bankverein. Posle prisajedinjenja sudetskih krajeva nemačke banke davale su kredit za podizanje sudetske privrede. I u toj konzorcijalnoj transakciji primio je Kreditanstalt-Bankverein na njega otpadajući deo.

Zakoni Rajha u oblasti kreditnog i platnog prometa prošireni su na Austriju, i to kao prvi, zakon o bankama počevši od 1 oktobra 1938. Što se uslova zajmova tiče propisi tog zakona primenjivali su se već od 1 aprila 1938 god.

Devizni posao pretrpeo je posle uvođenja nemačkih deviznih propisa znatne promene. Umesto privatnoga, koji je važio do 17 marta 1938, došlo je prinudno davanje deviza Rajhsbanci. Od 26 aprila 1938 god. važe berlinski devizni kursevi. Promet u deviznom polu iznosio je 230 mil. maraka.

Efektan posao, ukoliko se odnosi na trgovinu akcijama, bio je pod uplivom političkih događaja, anšlusa i mera vlasti. Posle 11 marta Bečka berza bila je privremeno zatvorena, a posao je počeo krajem aprila van berze. 27 oktobra je Berza opet otvorena. U početnim kursovima došla je do izražaja dobra zaposlenost pojedinih industrijskih grana. Ova tendencija preovladala je i posle isteka poslovne godine. Banka je na račun svojih klijenata kupovala i prodavala domaće akcije u velikim iznosima. Pored toga bio je i veliki obrt u stranim akcijama, i ako ovaj nije bio stalne prirode. Komisioni posao u hartijama od vrednosti sa utvrđenom kamatnom stopom bio je živ i dostigao obrt od blizu 200 mil. maraka. Posle otvaranja berze uvedene su sve emisije 4½% lutrijskih blagajničkih zapisa Rajha od 1935—1938, a time ujedno i one tri tranše koje su izdate u Austriji. Banka je preuzela svoj deo. Ona je uspeła da plasira zapise bez izuzetaka kod privatnih interesanata. Banka je učestvovala i u konzorcijumu za emisije 4½% hipotekarnog zajma Illwerke u Vorablgeru i obveznica grada Beča od 1938 god.

Poslovanje bančnih odeljenja za platni i virtmanski promet bilo je vrlo živo. To se vidi iz većeg gotovinskog prometa i bezgotovinskog sa Poštanskom štedionicom, Rajhsbankom i Bečkim udruženjem za žiro i blagajnički promet, koji je ukupno iznosio 6,5 milijardi maraka. Kao merilo povećanja tekućeg posla može da posluži i porast novo otvorenih računa. Kod bančnih centrala otvoreni su u toku 1938 god. 8.200 računa, dok su likvidirani samo 2.900.

Nastojanja da se proširi poslovanje bila su potpomognuta prilivom tuđih sredstava, i to uloga na štednju i po tekućim računima. Mogućnosti kratkoročnog plasmana bile su povoljne, kod privatnih privrednih preduzeća, čija je potreba za kreditom bila velika, dok su mogućnosti eskontnog i kreditnog posla bile ograničene. Poslovi ispostava u Beču i filijala u unutrašnjosti doprineli su postignutom uspehu. I filijala u Budimpešti radila je dobro i postigla zadovoljavajući uspeh. Posle promene u Čehoslovačkoj Kreditanstalt-Bankverein je oživeo stare veze, i zaokružio i upotpunio ih je na taj način u teritorijalnom pogledu.

Bančine stare veze sa istočnom i jugoistočnom Evropom među koje je najintimnija sa Opštim jugoslovenskim bankarskim društvom, Beograd-Zagreb, naročito su sada dragocene, jer mogu da posluže nemačkoj privredi za obavljanje poslova kao i sticanje novih pozicija.

Račun izravnjanja 31 decembra 1938 god.

Aktiva	u hiljadama maraka
Gotovina	27.062
Dospeli kuponi	81
Čekovi	1.456
Menice	77.853
Državni i pokrajinski blagajnički zapisi	22.064
Hartije od vrednosti	88.622
Konzorcijalna učešća	9.872
Kratkoročna potraživanja od banaka	75.172
Robni kredit	377
Dužnici	263.939
Prelazni krediti	18.706
Učešća	11.981
Nepokretnosti	4.931
Inventar	1
Sopstvene akcije	16
Prelazne pozicije	469
Razna aktiva	369
Aktiva hipotekarnog posla	13.135
Zajmovi za unapređenje građenja stanova	30.940
Pasiva	
Poverioci	344.490
Akcepti	950
Ulozi na štednju	94.449
Prelazni krediti	18.706
Glavnica	70.700
Rezervni fondovi	40.000
Fond za otkup amortizacionih zapisa	3.101
Penzioni fond	21.619
Razne rezerve	8.419
Prelazne pozicije	91
Pasiva hipotekarnog posla	8.256
Zajmovi za unapređenje građenja stanova	30.940
Prenos dobitka	1.922
Dobitak 1 IV—31 XII 1938	3.306
Zbir bilansa	646.949
Garancije	39.013

Račun gubitka i dobitka 1 IV—31 XII 1938

Rashodi	
Plate	8.194
Socijalni izdaci	1.824
Opravovina nameštenicima	1.089
Ostali poslovni troškovi	2.731
Porezi i dažbine	4.604
Rashodi hipotekarnog posla	1.283
Dobitak	5.228

Prihodi

Prenos dobitka	1.922
Kamata	10.984
Provizije	6.543
Prihodi hipotekarnog posla	1.390
Razni prihodi	4.114
Zbir	24.954

Bilans je u markama, a sve strane vrednosti preračunate su na osnovu berlinskih kurseva 31 decembra 1938 god. Upoređenje brojeva ovog bilansa sa onim iz prethodne godine nije bilo moguće, pošto bilans za 1937 god. nije još sastavljen po propisima nemačkog zakona o akcionarskim društvima. Zato je u tu svrhu upotrebljen početni bilans u markama od 1 aprila 1938 god. Gotovina iznosila je RM 27,1 mil. prema 47,5 mil. Zahtevi prema blagajni bili su u izveštajnoj periodu ravnomerni. Gotovina se smanjila zbog toga, što je postojala mogućnost njenog kratkoročnog plasmana. U kakvoj meri su se oni povećali vidi se iz porasta kratkoročnih potraživanja prema bankama, sa 10,7 mil. na 75,2 mil. maraka. I menice su se povećale sa 63,4 mil. na 77,9 mil. Pozicija državnih i pokrajinskih blagajničkih zapisa prvi put se javlja u bilansu i iznosi 22,1 mil. maraka. Aktivne pozicije, hartije od vrednosti, konzorcijalna učešća, učešća i sopstvene akcije pokazale su 31 decembra 1938 zbir od 110,5 mil. maraka. Prema početnoj bilansi u markama višak iznosi 13,7 mil. maraka. Kao što je već napomenuto banka je prodala jedan deo svog paketa industrijskih akcija, dok je, nasuprot tome, preuzela veći iznos obveznica sa utvrđenom kamatom. U početku tekuće godine banka je pretežni deo tih obveznica prodala privatnim interesantima. Kod bančnih učešća nisu nastupile znatnije promene. One se sastoje u glavnom od akcija i udela sledećih preduzeća: Bank für Karten, Klagenfurt; Bank für Oberösterreich und Salzburg, Linz; Hauptbank für Tirol und Vorarlberg — Tiroler Landesbank, Innsbruck; Oesterreichische Kontrollbank für Industrie und Handel, Wien; Opšte jugoslovensko bankarsko društvo a, d., Beograd—Zagreb; Oesterreichische Realitäten A. G., Wien; Automobil-Verkehrs-Anstalt Ges. m. b. (AVA), Wien.

Dužnici zajedno sa robnim kreditima izneli su 264,3 mil. prema 238,4 mil. maraka. Porast od 25,9 mil. maraka prouzrokovan je većim zajmovima privatnih dužnika koji su porasli za 28,6 mil. dok su se zajmovi bankama i štedionicama smanjili za 2,7 mil. maraka. Iskorišćavanje zajmova bilo je 70%, pošto je iznos odobrenih zajmova iznosio 387 mil. maraka. Donja tablica pokazuje kreditno poslovanje 31 decembra 1938 prema visini pojedinih zajmova:

do	RM.	Broj zajmova	%
	500	3.688	44,67
»	1.000	450	5,45
»	5.000	1.370	16,59
»	10.000	646	7,82
»	20.000	571	6,91
»	50.000	614	7,44
»	100.000	344	4,16
»	500.000	383	4,64
»	1.000.000	90	1,09
»	5.000.000	81	1,00
preko	5.000.000	19	0,23
		Ukupno 8.256	100

Nepokretnosti porasle su sa 3,6 mil. na 3,8 mil. maraka usled kupovine po jedne zgrade u Beču i Meidlingu.

U pasivi pokazala je pozicija »poverioci« porast za 108,5 mil. na 344,5 mil. maraka, pri čemu su bančine »nostro oba-

veze« pale za 132.000 kao i »ulozi nemačkih kreditnih zavoda« za 5,8 mil., dok su porasli »ostali poverioci« za 114 mil. maraka. Kod poverioca dugoročni novac ili takav sa otkaznim rokom igra samo podređenu ulogu, sa ukupnim iznosom od 5,4 mil. maraka. Ulozi na štednju su se povećali sa 89,1 mil. na 94 mil. maraka, što je rezultat porasta uloga na štedne knjižice za 11,8 mil. i pada blagajničkih zapisa za 6,4 mil. maraka. Fond za otkup bančnih amortizacionih zapisa smanjio se, zbog njegove upotrebe za kupovinu zapisa, sa 5,5 mil. na 3,1 mil. maraka. Penzioni fond se povećao sa 20 mil. na 21,6 mil. maraka, kao posledica uplate nameštenika, prirasle kamate kao i uplate jednom za uvek Oesterreichische Industriekredit A. G., za kapitalno pokriće penzionih potraživanja onih nameštenika, koje je preuzeo Kreditanstalt-Bankverein. Razne rezerve povećane su sa 5,5 mil. na 8,4 mil. maraka, s obzirom na verovatno veće poreske dažbine za 1938 godinu. Aktiva hipotekarnog posla pokazala je pad za 1,8 mil. na 13 mil. maraka, kao posledica vraćanja glavnice i plaćanja kamate. Skoro za isti iznos se smanjila pasiva hipotekarnog posla na 8,3 mil. maraka. U dodeljivanju zajmova za unapređenje građenja stanova banka je sudelovala samo kao poverenik. U bilansu su se ti zajmovi prema tome pojavili u istom iznosu u aktivni kao u pasivi, i to sa 30,9 mil. za 2,5 mil. maraka manje nego 1 aprila 1938 god. Banka je u obavezi za još neuplaćene akcije i udele u iznosu od 854.460 maraka.

Kao zaključak može se izvesti, da je glavni uzrok porasta zbira bilansa za 104,2 mil. povećanje pozicije poverioca za 114 mil. maraka. Od tih novih tuđih sredstava plasirano je u menični posao 14 mil. maraka, zajmove 28 mil. i u kratkoročne poslove 64,5 mil. maraka.

Račun gubitka i dobitka obuhvata vreme od 1 aprila do 31 decembra 1938 god. Pri oceni pojedinih pozicija treba uzeti u obzir da je banka u periodu, na koji se odnosi račun gubitka i dobitka, imala velike nepovratne izdatke kojima su, istina, stajali nasuprot i znatni nepovratni primici. Lični izdaci su izkazani sa 8,2 mil. maraka, koji sadrže povratne mesečne plate od 6,3 mil. din. i službenički porez od 197.000 maraka, dok ostatak otpada na dodatke za prekovremeni rad i honorare. Članovi direkcije primili su 1 aprila do 31 decembra na ime svojih prinadležnosti, uključivši i premije bivših članova, 306.547 maraka, a naknade članovima upravnog i izvršnog odbora iznosile su 8.040 maraka. Od socijalnih izdataka, koji su iznosili 1,8 mil. maraka, otpadaju, 1,16 mil. na dažbine socijalnog osiguranja, 232.628 maraka na dotacije socijalnim ustanovama i ostatak na penzije i na prinos za penzioni fond. Istupljenim nameštenicima isplaćena je otpremnina od 1,1 mil. maraka. Ostali poslovni troškovi u iznosu od 2,7 mil. maraka sadrže i izuzetne nepovratne izdatke od 500.000 maraka. Do kraja 1938 god. dospeli porezi i dažbine, uključivši i društveni porez koji će verovatno da otpada na 1938 god., iznosili su 4,6 mil. maraka. U taj iznos nisu uračunate već pomenute socijalne dažbine i službenički porez. Prihodi od kamata i eskonta iznosili su okruglo 11 mil. maraka u čemu je sadržan i prihod od efekata, 3,7 mil. maraka, dok ostatak otpada na kontokorentni i diskontni posao. Provizije i takse dale su prihod od 6,5 mil. maraka. Saldo raznih prihoda i rashoda iznosio je 4,1 mil. maraka. U toj poziciji su dobici na efektnim i konzorcijalnim poslovima. Hipotekarni posao zaključen je dobitkom od okruglo 107.000 maraka. Čisti dobitak iznosio je 3,3 mil., a prenos dobitka iz prethodne godine, po početnoj bilansi u markama, 1,9 mil. maraka. Predloženo je da se od ukupnog dobitka, 5,2 mil. maraka, isplati 5% dividenda u iznosu 3,5 mil. maraka, 155.000 maraka na ime 5% kamate na amortizacione zapise, 28.280 maraka članovima upravnog odbora i da se 1,5 mil. maraka prenese na novi račun. Predloženo je dalje, da se iz fonda za otkup

amortizacionih zapisa upotrebi 1,66 mil. maraka u namenjenju svrhu.

Broj bančnih nameštenika povećao se u izveštajnoj periodu za 397 lica, tako da je njihov ukupni broj iznosio 2.135. Jedan deo novih nameštenika došao je sa preuzetim zavodima, »Steiermärkische Escompte bank« i »Industriekredit A. G.«, a drugi deo, od prilike polovina, otpada na novo nameštene. Pretežni deo bančnih činovnika star je od 30—50 godina, a skoro polovina otpada na one od 40—50 godina starosti. To se objašnjava time što je austrijsko bankarstvo stalno nazadovalo posle rata, tako da nije bilo moguće u većoj meri nameriti mlade snage. Posle anšlusa su se prilike izmenile na bolje. Banka je učinila sve što joj je bilo moguće da se što bolje stara o socijalnim prilikama svojih nameštenika. Ona daje potpore u izvanrednim slučajevima, tako na pr. nameštentičkim porodicama prilikom porođaja, nameštenicima, koji su bez svoje krivice došli u težak položaj, porodicama sa troje ili više dece itd. Banka ima svog lekara, koji dnevno prima u bančnim prostorijama. Na sportskom igralištu u Prateru, koje je banka iznajmila za svoje nameštenike, ovi mogu da se u svojim slobodnim časovima bave lakom atletikom, tenisom i raznim igrama. Jednom u nedelju stoje bančnim činovnicima na raspoloženje divno kupatilo Dianabad. U zimi se priređuju izleti na skijama i organizuju se skijaški kursevi. Nameštenici mogu da se oporave u bančnim dvama oporavilištima u Kranjskoj i u Dolnoj Austriji. Zajednički izleti potpomažu se specijalnim doprinosima. Jedno veće je banka iznajmila Državnu operu za svoje nameštenike i omogućila im je slušanje jedne Wagnerove opere. Od bančnih nameštenika organizovan je orkestar, koji je u srazmerno kratkom roku dostigao umetnički nivo.

Naročito mnogo pažnje posvetila je banka stručnom unapređenju svojih saradnika. Ona je potpomogla učestvovanje na kursevima i na utakmici, koja se organizuje godišnje u Rajhu za svaku struku. Sama banka je uvela kurseve sa predavačima iz redova nameštenika. Broj stalnih učenika, koji je u Beču iznosio 150, a u provinciji skoro 100% nameštenika, pokazuje veliki interes za njih. Novo uređena biblioteka isto tako daje mogućnost da se nameštenici usavršavaju u svojoj struci i da obogate svoje opšte znanje. Da bi se stvorila jača spona između nameštenika banka izdaje časopis »Zajednica«, koji je postigao postavljeni cilj.

Ono što je bilo moguće banka je uradila za svoje nameštene, i to sa namerom da što efikasnije potpomaže postizanje cilja, koji je namenjen banci u privredi Nemačke.

»PUTNIK« DRUŠTVO ZA SAOBRAĆAJ PUTNIKA I TURIZMA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI, BEOGRAD

»Putnik« je u svakom pogledu interesantno preduzeće. S obzirom na pravnu formu to je akcionarsko društvo. Međutim, forma »kapitalističkog« akcionarskog društva ne odgovara suštini i zadatku »Putnika«, jer je to u stvari, ne-tečevno preduzeće nacionalnog i opšte-korisnog karaktera. »Putnik« obavlja poslove koji spadaju u nadležnost javno-pravnih ustanova. Doduše, pored ovih, on obavlja i poslove čisto komercijalne prirode, ali ne toliko u cilju da svojim akcionarima deli dividendu, koliko zbog toga što i takvi poslovi unapređuju turizam, a praktični rad na unapređenju turizma je najvažniji zadatak »Putnika«. Poslove komercijalne prirode »Putnik« obavlja i za to, što oni donose potrebna sredstva za izvođenje propagande turizma. Na opšte-korsni karakter »Putnika« ukazuje i činjenica, da je on rešenjem Ministra finansija od 9 septembra 1938 i 4 maja 1939 za 10 godina oslobođen i od plaćanja poreza na dobitak (društvenog poreza), kao i opštinskih. Ni akcionari »Putnika« nisu

privatni kapitalisti, nego država i razne turističke organizacije sa opštekorisnim obeležjem.

Godišnji izveštaj »Putnika«, pored objašnjenja o poslovima društva, daje i jedan iscrpan i temeljan pregled razvitka našeg turizma, naročito u 1938 godini. Broj turista porastao je sa 908 hilj. u 1937 na nešto preko 1 milion u 1938 godini i iznosi skoro 2 puta više nego u 1932 god. (512 hilj.). Time je opet dostignuto rekordno stanje iz 1935 god. (1,01 mil.). Dok je broj domaćih turista u 1936 i 1937 pokazivao izvesno opadanje, dotle je u 1938 u poređenju sa prethodnom godinom zabeležen porast od 13,5%, na 720 hiljada (prema 768 hilj. u 1935). Broj stranih turista stalno raste. U 1938 godini imali smo ih 287 hilj., za 32,6% više nego u 1933 godini. Stalno napredovanje pokazuje i broj probavljenih dana turista. Povećanje od 1933 do 1938 iznosi 24,6%. Inače, ukupan broj probavljenih dana turista u 1938 godini iznosio je 5,48 mil. prema 5,29 mil. u prethodnoj i 4,4 mil. dana u 1933 godini. Poseta turista iz klirinških zemalja je uvek daleko mnogobrojnija od posete onih iz neklirinških zemalja. U 1938 bila je za 467,2% veća od učešća turista iz neklirinških zemalja.

Na ogromni značaj turizma za turističke krajeve, kao i za platni bilans naše zemlje ukazuju sledeći podaci (u milionima dinara):

1930	277,0	328,3	605,3	—	—
1931	279,5	251,5	530,8	—	—
1932	276,3	216,6	492,9	—	—
1933	427,5	273,6	701,1	150,8	122,8
1934	502,0	309,1	811,1	142,1	167,3
1935	510,1	317,0	827,1	164,8	152,3
1936	503,4	342,1	845,5	191,8	150,3
1937	572,2	389,5	961,5	276,5	113,0
1938	624,9	384,0	1.008,9	282,4	101,6

U 1938 naša turistička mesta imala su od ove privredne grane prihod od preko 1 milion dinara, od čega je otpadalo oko 62% na izdatke naših gradana — turista, a 38% na izdatke stranih turista. Gornji podaci pokazuju dalje da je naš turistički bilans u pogledu prihoda od turističkog prometa s inostranstvom uvek bio aktivan, što je značajno ne samo zbog viškova prihoda koje ima naša zemlja od stranih turista, već i zbog našeg platnog bilansa prema inostranstvu. Iako naš turistički promet iz inostranstva dosta zaostaje iza vrednosti naše spoljne trgovine, ipak on predstavlja važnu poziciju u našem platnom bilansu, pošto je višak u turističkom iznosio u 1933 godini 24,8%, u 1934 godini 54,8%, u 1935 godini 49,7%, u 1936 godini 50,2%, u 1937 godini 10,9% i u 1938 godini 129,2% viška iz našeg trgovinskog bilansa, odnosno u toku poslednjih 6 godina naša spoljna trgovina donela nam je po prilici samo tri puta više stranih platežnih sredstava nego turizam.

»Putnikov« turističko-propagandni rad je vrlo obiman. I u toku prošle godine »Putnik« je bio u tesnom kontaktu sa međunarodnim turističkim ustanovama, kao i s našim nadležnim organima koji imaju veze sa turističkim prometom. U svom propagandističkom radu bio je potpomagan i od nadležnih u Ministarstvima saobraćaja, trgovine i industrije, finansija itd., od Narodne banke i Centralnog presbira, od banskih uprava, opštinskih turističkih odbora, od turističkih saveza i društava i srodnih ustanova. Neposredni izdaci »Putnika« za turističku propagandu u toku poslednjih 15 godina iznosili su 28,64 miliona dinara, od čega otpada preko 16 miliona dinara na četiri poslednje godine. To je ogroman napor, pa ga ne možemo dovoljno podvući, naročito s obzirom na činjenicu da je izvršen bez i jedne pare državnog novca. Društvo Putnik je do sada snosilo gotovo najveći deo tereta turističke propagande naše zemlje, koristeći za to

isključivo sredstva koja je uspevao da obezbedi komercijalnim delom svoga poslovanja.

Konkretna sposobnost naše zemlje na međunarodnoj turističkoj pijaci poslednjih godina se je prilično smanjila. S druge strane je došlo i do ogromnih promena u međunarodnom turističkom prometu, naročito posle poslednjih promena u Srednjoj Evropi. Zbog toga se, radi održanja naših pozicija, mora tražiti nova turistička klijentela i sprovesti jača turistička propaganda. Za to su potrebna i veća novčana sredstva. S obzirom na to treba i »Putniku« omogućiti da poveća svoje dosadašnje prihode i da dobije nova sredstva

Kao i ranijih godina, »Putnik« je i u 1938 upotrebio znatan deo svojih sredstava na izradu i štampanje potrebnih publikacija (brošura, prospekata, letaka, afiša itd.) za turističko-propagandne ciljeve u zemlji i inostranstvu. Od 1924 do kraja 1938 štampano je od strane »Putnika« ili je od njega subvencionisano izdanje 5,3 miliona komada raznog propagandnog materijala. Samo u toku poslednje dve godine tiraž propagandnih publikacija iznosio je 1 mil. 863 hilj komada sa oko 37,3 mil. strana. Vrlo aktivnu delatnost razvio je »Putnik« i na polju fotografske propagande. Samo u toku poslednje tri godine izrađeno je u ateljeima društva preko 100 hilj. komada raznih fotografija. Izrađeno je i nekoliko filmova. U toku prošle godine, pored raznih kratkih snimanja, izvesnih predela i priredaba, snimljen je i jedan veći film u boji, a obnovljeno je i nekoliko kopija ranije snimljenih filmova. Društvo je organizovalo i čitav niz predavanja u cilju popularizovanja turizma, pri čemu se je služilo i propagandom putem radia. Propagandni rad vrši se vrlo intenzivno i u inostranstvu preko vlastitih biroa u Berlinu i Parizu i približno 800 putničkih biroa u inostranstvu. Društvo je o svom trošku angažovalo i specijalne informativno-propagandne činovnike pri našim konzulatima u Budimpešti, Salzburgu i Celovcu, a ima svoje specijalne pretstavnike i u Hagu i Brislu. U toku prošle godine putem stranih novina i časopisa plasirano je 416 članaka o našoj zemlji. Naročiti uspeh u propagandi turizma Društvo je imalo i putem svojih izložaba u Lajpcigu, Pragu, Plovdivu, Budimpešti, Poznanju, Milanu, Solunu i Bratislavi.

Obilna sredstva koja su upotrebljena u svrhu propagande proističu iz rada komercijalnih jedinica društva. Prošlogodišnji promet putničkim kartama iznosio je 1655 miliona dinara i bio je za 2,83% jači nego u 1937. Od toga otpada 127,77 mil. din. na prodaju jugoslovenskih i 31 mil. din. na prodaju stranih železničkih karata. Od spomenutih jugoslovenskih železničkih karata prodata je skoro jedna polovina u inostranstvu. Celokupan bruto prihod »Putnika« od prodaje voznih karata u 1938 godini iznosio je 8,26 miliona, što odgovara komisionoj proviziji od 4,99%. Međutim, svojim komisionarima »Putnik« je isplatio 5,51 mil. din., a troškovi Odeljenja za obračunavanje i kontrolu karata iznosili su 553 hilj., tako da je stvarni čisti prihod Društva od prodaje svih voznih karata u 1938 godini iznosio dinara 2 mil. 216 hilj. Upravni troškovi »Putnika« u prošloj godini iznosili su 3,22 mil. To znači da prihodi od prodaje voznih karata, i pored najrigoroznije štednje, nisu bili dovoljni da pokriju opšte upravne troškove. Kako »Putnik« snosi još i rizik oko naplate i obračuna sa svojim komisionarima u zemlji i inostranstvu, kao i rizik u vezi sa transferom i promenama kursa stranih valuta, postaje vrlo aktuelno i pitanje povišenja komisione provizije.

Deficitarni rezultat na proviziji prodatih voznih karata, kao i potrebna sredstva za turističku propagandu, »Putnik« je nastojao da obezbedi svojim bankarsko-deviznim poslovanjem u vezi sa turističkim prometom, zatim organizovanjem društvenih i paušalnih putovanja, prodajom turističke literature i vršenjem reklame na železnicama. Od celokupnog

ovog poslovanja Društvo je u prošloj godini imalo prihod od 7 mil. 336 hilj. din. Celokupan rad »Putnika« u prošloj godini zaključen je sa jednim viškom od 374 hilj. dinara, koliko je ostalo posle pokrića svih troškova i upotrebe vrlo znatnog iznosa za ciljeve turističke propagandne.

Račun gubitka i dobitka »Putnika« za poslednje četiri godine ovako izgleda:

Rashodi	1935	1936	1937	1938
	u hiljadama dinara			
Lični izdaci	1.603	1.525	1.722	3.157
Materijalni izdaci	550	480	560	591
Porezi i takse	422	145	1.259	151
Otpis invent. i nepokr.	17	119	131	272
Otpis dubioznih potr.	101	202	129	59
Sudski i adv. troškovi	—	—	67	112
Izdaci za propagandu	4.081	3.139	4.018	4.876
Isplaćene provizije	4.253	4.721	5.636	5.511
Odelj. kontr. voznih kar.	—	—	—	533
Trošk. komerc. jedin.	1.701	1.628	1.959	2.068
Kamata	—	—	—	131
Razni	—	—	—	180
Dobitak	1.619	612	213	374
Prihodi				
Od prodaje karata	5.772	6.523	7.849	8.261
Od komerc. jedin.	8.395	5.429	7.474	9.404
Kamata	—	—	—	75
Od nepokretnosti	—	—	—	116
Razni prihodi	180	261	278	148
Prenos dobiti	—	359	92	12
Zbir prihoda	14.348	12.573	15.694	18.017

Zbir prihoda dostigao je visinu od 18 mil. din. Povećanje prema prethodnoj godini iznosi 2,4 mil., a prema 1936 godini — 6 miliona dinara. To znači da su ukupni prihodi u 1938 bili za ravno 50% veći nego u 1936. Bruto-prihodi od komercijalnih jedinica, koji su bili pali sa 8,4 mil. din. u 1935 na 5,4 mil. u 1936, u toku poslednje dve godine opet su pokazivali tendenciju porasta. U 1938 sa 9,4 mil. din. to je bila najveća pozicija među prihodima. U vezi sa poćanjem prodaje voznih karata stalnu tendenciju porasta pokazuju i odnosni prihodi. U 1938 oni su iznosili, kao što je već spomenuto, 8,26 mil. i bili su za 412 hilj. din. veći nego u prethodnoj godini.

Na strani rashoda vidimo da su lični izdaci u 1938 za 83% veći nego u 1937. To povećanje je samo jednim delom izazvano jaćim prometom, pa ga treba pripisati u prvom redu uvođenju penzionog osiguranja i dotaciji novoosnovanom Potpornom društvu »Putnikovih« službenika. Osnivanjem ovog Potpornog društva učinjen je jedan neobićno važan korak na polju socijalnog obezbeđenja službenika. Izdaci za poreze i takse, koji su u 1937 sa 1,26 mil. din. bili vrlo visoki, u 1938 iznosili su samo 151 hilj. din., po prilici jednako kao i u 1936 godini. Kod svih ostalih rashoda promene prema prethodnoj godini su srazmerno neznatne. Jedino treba naglasiti da su izdaci za propagandu povećani za oko 860 hilj. din., tako da su oni u 1938 godini iznosili skoro 5 mil. din.

Račun izravnjanja				
Aktiva	1935	1936	1937	1938
	u hiljadama dinara			
Gotovina i banke	816	999	1.845	2.335
Devize i valute	2.867	4.753	2.862	2.484

Hartije rez. fonda	464	1.234	1.583	1.461
Zastupništva u zemlji	2.124	2.343	3.244	2.466
Dužnici u zemlji	3.344	4.389	3.784	5.959
Zastupništva u inostr.	3.297	7.333	4.960	5.983
Dužnici u inostranstvu	3.459	1.011	137	2.570
Roba	88	83	64	83
Nepokretnosti	—	—	—	3.150
Nameštaj	156	100	100	100
Razna aktiva	1.405	1.487	1.739	200
Pasiva				
Glavnica	600	600	600	600
Fondovi	7.211	8.124	7.514	6.629
Poverioci u zemlji	3.549	5.817	5.092	12.004
Poverioci u inostr.	2.708	5.910	4.455	6.408
Razna pasiva	2.329	2.579	2.443	776
Dobitak	1.619	612	612	374
Polagači gar., ostava	—	—	(4.340)	(9.209)
Zbir bilansa	18.017	23.732	20.317	26.791

Glavnica iznosi svega 600 hilj. din., što je vrlo malo u odnosu na zbir bilansa. I po tome se vidi da »Putnik« ne spada u red kapitalističkih preduzeća u pravom smislu te reči, nego da ciljeve njegovog rada treba tražiti u drugim oblastima. Fondovi su krajem 1938 bili ravno 11 puta veći od glavnice odnosno iznosili su 6,63 mil. prema 7,51 mil. u prethodnoj i 8,12 mil. din. u 1936 godini. Fond za osnivanje i održavanje zastupništva u inostranstvu, koji je iskazan sa 680 hilj. din., u 1937 je bio smanjen za 1,3 mil., a u prošloj godini za daljih 780 hilj. din., što predstavlja troškove održavanja filijala u Berlinu i Parizu. Krajem 1937 postojao je i fond za nabavku kuće od 282 hilj. Pošto je početkom prošle godine »Putnik« kupio kuću u Beogradu, na uglu Kralja Milana i Brijanove ulice, imovina ovog fonda upotrebljena je za isplatu jednog dela kupovne cene. Inače, svi ostali fondovi pokazivali su i u prošloj godini tendenciju porasta. Redovni rezervni fond iznosi 758 hilj. prema 736 hilj. u 1937 godini; fond za propagandu i unapređenje turizma bilansiran je sa 2,86 mil. i bio je za 120 hilj. veći nego u prethodnoj godini; fond za osnivanje i pomaganje opšte-korisnih turističkih društava iznosi 1,33 mil. (prema 1,29 mil. u 1937), a fond za otpis dubioza ostao je nepromenjen sa 1. mil. din.

Pored računa za prikaz sopstvenih sredstava, u bilansu »Putnika« najvažniju ulogu igraju obračunski računi sa komententima i zastupnicima, koji se pojavljuju kao poverioci i kao dužnici. Po prirodi svojoj ti su računi izloženi čestim promenama tako da je njihova visina u bilansu više ili manje slučajna. Srazmerno velike svote drži »Putnik« likvidne, u 1938 čak i više nego u ranijim godinama. Blagajna i banke

u zemlji iznose 2,33 mil., banke u inostranstvu 1,52 mil., a valute i devize 2,48 mil. Hartije od vrednosti koje su iskazane sa 1,46 mil. predstavljaju takode likvidna sredstva prvog reda. Nepokretnosti su likvidirane sa 3,15 mil.

Kao što je već spomenuto, posle pokrića svih troškova i izdataka za propagandu turizma ostao je čisti dobitak od 374 hilj. Od toga je upotrebjeno 30 hilj. za isplatu 5% dividende akcionarima, 300 hilj. za povećanje fondova, a ostatak od 44 hilj. din. prenet je na novi račun.

U upravi bila su g. g.: Josip Cugmus (pretsednik), Milan Milić (potpretsednik), inž. Dimitrije Atanacković, d-r Vladimir Belajčić, Vladan Bogdanović, d-r Matija Vidoević, d-r Dušan Jeftanović, Nikola Kušević, Jaša Grgašević, Dušan D. Miličević, d-r Toma Milić, Đuro Ružić d-r Ivo Tartalja, d-r Milan Hristić i d-r Fran Šter. U nadzornom odboru nalazila su se gg.: d-r Stevan Milačić (pretsednik), Milan Jelinić, Rudolf Đunio, Anton Pintar, Josip Šolaja, d-r Lovro Radičević i Ivo Šubic.

Сваки напредак у производњи и употреби, све знање и сва искуства, што су их од године 1866 стекли специјалисти наше организације која обухвата цео свет, примењују се код фабрикације наших

GARGOYLE
МАЗИВА

и дају им онај квалитет, који гарантује сигуран и економичан погон.

Jugoslovenska
STANDARD — VACUUM
Oil Company d. d.
ЗАГРЕБ БЕОГРАД

ОПШТЕ ЈУГОСЛОВЕНСКО БАНКАРСКО ДРУШТВО А. Д.

Главни заводи: БЕОГРАД — ЗАГРЕБ

Филијале: ЛУБЉАНА — НОВИ САД

Телефон интерурбан Београд:
21-801, 21-802, 21-803, 21-804.

телеграми:
БАНКФЕРАЈН

Главница и резерве
75.000.000 динара

Телефон интерурбан Загреб:
5442, 5443, 5444, 5445, 5446, 5447.

ТРГОВАЧКО ОБАВЕШТАЈНИ ЗАВОД А. Д.

ПРЕБЕ

DUN - SCHIMMELPFENG

НАЈВЕЋА ИЗВЕШТАЈНА ОРГАНИЗАЦИЈА

БЕОГРАД

ЗАГРЕБ

Кнез Михајлова 30.

Бериславићева 7.